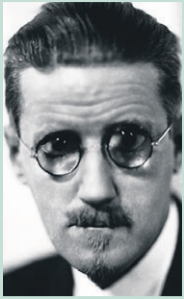

LITERAIR RUMOER

Een pubvrije Joyceroute door Dublin

“Een goeie puzzelopgave zou zijn: Dublin doorkruisen zonder dat je een pub voorbijkomt”, zo mijmert Leopold Bloom in James Joyce's beroemde roman *Ulysses*. Als je weet dat Dublin intussen meer dan 1.000 pubs telt, begrijp je dat Blooms raadsel oplossen inderdaad geen sinecure was. Maar de Ierse software-ontwerper Rory McCann nam de handschoen op en slaagde erin om via een computerprogramma een cafévrije route uit te stippelen door Dublin. Met behulp van een

algoritme, een kaart met alle pubs en een dertigtal ankerpunten langs de Dublinse waterwegen kon McCann door de Ierse hoofdstad laveren en daarbij telkens 35 meter uit de buurt van een pub blijven. McCann werkte meer dan een jaar aan het programma, dat hij net op tijd kon afronden voor Bloomsday op 16 juni. “Maar *Ulysses* heb ik nooit gelezen, ik vond het gewoon een interessante technische uitdaging. En veel pubbezoekers braken er zich hier het hoofd over.” (DL)

T.S. Eliot én Jack Kerouac scoren als iPad-app

Wie had ooit kunnen denken dat de iPad-versie van het beroemde maar complexe gedicht *The Waste Land* van T.S. Eliot een digitaal hebbedingetje zou worden? En hetzelfde geldt voor de zopas gelanceerde versie van Jack Kerouac's 'bijbel van de beatgeneratie' *On the Road*, uitgebracht door Penguin Classics. Bij Eliot heeft Faber & Faber geïnvesteerd in een aantal aantrekkelijke extra's. Zo is er werk gemaakt van makkelijk doorklikbare noten die het gedicht

van 434 regels verhelderen. Ook is er een gefilmde performance van de Ierse actrice Fiona Shaw en geluidsopnamen van Alec Guinness, Viggo Mortensen en Eliot zelf. Seamus Heaney verschaft commentaar. Ook *On the Road*, het verhaal van twee buddies die de VS doorkruisen op zoek naar authentieke kicks, is tot leven gewekt. De originele editie uit 1957 is voorzien van exclusief foto-, film- en audiomateriaal en een interactieve kaart van de trip. (DL)

KORT NON-FICTIE

Misbruik

Toen de Romeinse historicus Tacitus in het jaar 98 zijn *Germania* schreef, besefte hij wellicht niet wat hij de mensheid aandeed. Het boek was een succes omdat hij, zich louter basierend op secundaire literatuur en zonder ooit een voet in het “barre noorden” gezet te hebben, de Germanen bedacht met alle deugden die de perverse Romeinen hoog hielden maar nooit in de praktijk brachten. De Germanen waren dappere krijgers, stelde de schrijver, die de huwelijkse trouw eerden en als voorbeeld konden dienen voor zijn landgenoten – op bijna alle vlakken, want het waren natuurlijk ook luiwammes, dronkaards en bruten. Tot op het einde van de vijftiende eeuw leek *Germania* een verloren boek, maar toen dook er een exemplaar op dat meteen een politiek bewustwordingsproces op

gang bracht in wat wij vandaag Duitsland noemen. De romantiek en het nationalisme maakten er duchtig gebruik van om de eenheid van het land te benadrukken. Toen Himmler het in 1924 in handen kreeg was het hek van de dam. Harvard-historicus Christopher Krebs beschrijft in

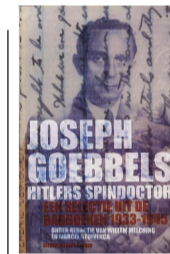
Het gevaarlijke boek vijf eeuwen intellectueel misbruik van Tacitus' *Germania*. (MV)

Christopher Krebs
Het gevaarlijke boek
(Oorspronkelijke titel:
A Most Dangerous Book)
Het Spectrum, 271 p., 24,99 euro.

Adoratie

“Wie is deze man? Half plebejer, half god!” Dat is wat Joseph Goebbels in 1925 na het lezen van Hitlers *Mein Kampf* in zijn dagboek schreef, en nadat hij de betreffende man ontmoet had, raakte hij helemaal in zijn ban. Voorheen een academicus zonder baan, zag hij in het nationaal-socialisme een manier om zijn nationalistische gevoelens te koppelen aan zijn afkeer van het kapitalisme en al gauw wierp hij zich op als de toppropagandist van de Führer. Als geen ander besefte hij hoe hij de massa kon bespelen door zijn boodschap steeds weer te herhalen. Hij snapte de kracht van radio, film en tv, en begreep dat ook de toenmalige hedendaagse kunst, door zoveel van zijn partijgenoten afgedaan als ‘entartet’, als propagandamiddel van pas zou kunnen komen, waarbij hij er niet

voor terugschrok mensen met Joodse roots een plaats te geven. Maar bovenal was hij een gewiekst zakenman die zijn dagboeken, waarvan in *Joseph Goebbels. Hitlers spindoctor* een selectie wordt gepresenteerd, reeds in 1936 voor een kolossaal bedrag verpatste aan Max Amann, de uitgever van de NSDAP en degene die de titel *Mein Kampf* had bedacht. (MV)

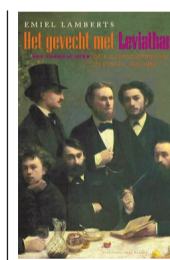
Willem Melching & Marcel Stuivenga (red.)
Joseph Goebbels. Hitlers spindoctor
Bert Bakker, 447 p., 19,95 euro.

Samenzwering

In het midden van de negentiende eeuw kreeg het oude politieke en maatschappelijke model het zwaar te verduren. Vanuit liberale hoek benadrukte men met groot succes de rechten van het individu. De katholieke goegemeente zag daardoor haar macht zienderogen slinken. Daar diende dus op gereageerd te worden. In *Het gevecht met Leviathan* brengt Emiel Lamberts het ongemeen boeiende verhaal van die reactie, die uiteindelijk tot het katholieke sociale model zou leiden dat we vandaag kennen als *Rerum novarum*.

De centrale figuur in deze historie was Gustav von Blome, een kleinzoon van Metternich en een tegenstander van kanselier Bismarck. Aanvankelijk diplomaat legde hij zich in zijn latere leven toe op het propageren van de katho-

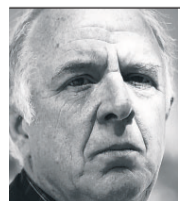
lieke waarden en het verdedigen van de pauselijke macht en staten. Daartoe richtte hij de Zwarte Internationale op, een geheim genootschap van katholieke prominenten waartoe ook de Gentse textielbaron Joseph de Hemptinne behoorde, een man die zo fanatiek rooms was dat zijn

uitspraken zelfs in Rome de wenkbrauwen deden fronsen. Politieke intrige, duistere samenzweringen en vooral veel leesgenot gegarandeerd. (MV)

Emiel Lamberts
Het gevecht met Leviathan
Prometheus, 428 p., 29,95 euro.

DE 'UITGELEZEN LIVE'-TIP VAN DE WEEK

Jos Geysels prijst het essay van Ian Buruma over religie en democratie

De Nederlander Ian Buruma woont in New York en publiceert in *The New Yorker* en *The New York Review of Books*. Op een genuanceerde en redelijke wijze onderzoekt hij in het essay *God op zijn plaats. Het kruispunt van religie en democratie* hoe democratieën in verschillende culturen, op positieve en negatieve wijze, door de spanningen tussen religieus en politiek gezag zijn beïnvloed. Religie en politiek worden bij voorkeur uit elkaar gehaald, maar een dogmatische strijd tegen de godsdienst zal weinig resultaten opleveren. Het ventileren van religieuze overtuigingen in de politiek is volgens hem legitiem zolang die overtuigingen inspireren tot beredeneerde uitgangspunten. Martin Luther King was hiervan een voorbeeld. Hij had immers zijn religieuze overtuigingen ingezet voor seculiere doeleinden. Fundamentalistisch islamisme beantwoordt uiteraard niet aan dit criterium. “Verwar”, schrijft Buruma, “politiek extremisme echter niet met de gebruiken en tradities die bij een religie horen.

Gewelddadig islamisme is een ‘politiek’ probleem en de uitdaging waar de moslims Europa voor staan is niet cultureel maar ‘sociaal en politiek.’

We moeten blijven geloven in de (veer)kracht van de democratie en ons vooral niet “vastklampen aan vaststaande – en vaak zelfs nieuw gecreëerde – identiteiten, gebaseerd op ras, religie of nationale cultuur”.

Met dit boek zet Buruma de discussie over religie en democratie op scherp zonder de schreeuwerige taal van fanatieke kruisvaarders. Een essay dat veel lezers verdient.

Ian Buruma
God op zijn plaats. Het kruispunt van religie en democratie
(Oorspronkelijke titel: *Taming the Gods: Religion and Democracy on Three Continents*)
Vertaald door Suzan de Wilde
Atlas, 158 p., 18,50 euro.

DICK PELS over het nieuwe populisme en de mythe van ‘hét volk’

De gewezen prof sociologie en huidig directeur van de studiedienst van het Nederlandse

GroenLinks Dick Pels (63) heeft een heel mooie analyse gemaakt van het overall in Europa oprukkende populisme. ‘De kracht van het nieuwe populisme is dat het een nationaliteitsgevoel heeft kunnen verbinden met een doorgeschoten individualisme. ‘Samen voor ons eigen’ was ooit de satirische slogan van de tegenpartij van Jacobse en Van Es. Kees van Kooten en Wim de Bie hebben nooit kunnen vermoeden dat hun typetjes ooit politieke werkelijkheid zouden worden.’

DOOR YVES DESMET

“De kern van het nieuwe populisme is het nationaal-individualisme. In tegenstelling tot het vooroorlogse populisme, waar links zo hardnekkig en zo verkeerd parallellen mee tracht te vinden, is het niet langer de gemeenschap of het volk of het rijk dat boven alle individuen staat. Het nieuwe populisme omarmt het individualisme, zelfs het egoïsme, en zegt dat het volk het best gediend is wanneer al die individualismen vrij beleefd kunnen worden. Men heeft dat culturele en economische egoïsme kunnen omkleden tot een nationalisme. En daar heeft links het best last mee, want het zijn voor een stuk onze eigen idealen die worden geperverteerd. Persoonlijke vrijheid, zelfontplooiing, autonomie, vrijheid, alles waar de mei '68-generatie voor stormliep tegen een verstikkende verzuiling in, is nu gekaapt: alle populistische partijen in Europa noemen zich wel ergens vrijheidspartij.”

Terwijl we ondertussen zouden moeten weten dat de eerste die in een discussie ‘Hitler’ roept, die discussie meteen verliest.

“Absoluut, de vergelijking gaat niet op. Al die nieuwe populistische partijen blijven netjes binnen de regels van de parlementaire democratie. De bestuurskundige Paul Visser heeft dat mooi uitgedrukt: Wilders drukt wel tegen de buitenkant van het systeem, maar blijft zelf zorgvuldig aan de binnenkant. Het nieuwe volksnationalisme zegt eigenlijk: als iedereen maar krijgt wat hij wil, en daar zo weinig mogelijk voor moet betalen, zitten we goed als volk. Hun verhaal is ook vrij gelijklopend: de ‘hardwerkende Nederlander die het ook niet allemaal cadeau krijgt’ wordt belaagd door twee vijanden: een profitaariaat dat hen van de vruchten van hun arbeid besteelt, uitvreeters van de sociale zekerheid, en die zitten dan in een soort samenzwering met een politieke elite die dat profitaariaat beschermt. Bij de Tea

Party zijn dat Washington en de migranten, bij Wilders zijn het de Haagse elite en de moslims...”

Bij ons zijn het ‘l’état PS’ en de luitie Walen.

“Het is een universele retoriek, met het verschil dat De Wever niet xenofob is. Bij zowat iedereen zie je ook veel Eurosceptis en de ontkenning van de klimaatproblematiek, het idee dat Al Gore de grootste oplichter aller tijden is. Overall is er de elite die hier de islam heeft binnengehaald en dus lijdt aan cultuurrelativisme en zelfhaat, die doet aan uitverkoop van de eigen cultuur, en dat tegen de belangen van de hardwerkende Nederlander in. Het culturele element wordt daarbij zelfs meer uitgespeeld dan het economische. Het zijn wel de hardwerkenden tegenover de uitvreeters, maar de hardwerkenden verdedigen niet in de eerste plaats hun economische positie, maar wel de waarden van de leidende cultuur. Het is een helder en gesloten wereldbeeld.”

Plus: je hoeft niet eens langer racist te zijn, je bent plots de heraut van de waarden van de ‘Joods-christelijke samenleving’.

“En die waarden worden absoluut geïnterpreteerd, net zoals het vrijheidsideaal wordt verabsoluteerd. Dat maakt het zo stellig, daarom lijden al die bewegingen ook aan een soort waarheidsdwang. Je zag dat ook duidelijk in het slotpleidooi van Wilders. Het was niet zijn mening die volgens hem terechttond, maar de ‘waarheid’ zelve. ‘De waarheid kan niet beledigend zijn, waarom staat de waarheid hier in het beklagdenbankje? Alle deskundigen zeggen dat ik gelijk heb.’ Dat waarheidsabsolutisme wringt met de kern van de democratische houding, want die gaat niet over waarheid, maar net over de moeilijke bereikbaarheid van welke waarheid dan ook om politiek mee te bedrijven en beleid te realiseren. Zelfs de wetenschap geeft geen objectief uitsluitsel over welke maatschappijvisie uiteindelijk de beste is. Democratie is net al die verschillende perspectieven trachten te verzoenen via een compromis. Populisten geloven het hardste in

één enkele waarheid, de hunne, en wie dat niet begrijpt toont aan dat hij lid is van een slechtwillende elite, de linkse kerk of de Haagse kliek. Het hele idee van dat ene mythische volk is net hetzelfde. Ook dat bestaat niet, maar voor hen worden volk en waarheid zelfs inwisselbare begrippen. Het enige volk dat bestaat is het volk dat hun waarheid deelt, wie er een andere mening op nahoudt, plaatst zich daardoor vanzelf buiten het volk. Wilders roept ook altijd: het gaat niet om mij, het gaat om iets veel groters. Waarmee hij zich als woordvoerder groter maakt dan het individu dat hij eigenlijk is, hij wordt het volk, dat hij net met zijn retoriek gecreëerd heeft. De meerderheid, of de groep die zichzelf beschouwt als een meerderheid, bezit de enige waarheid, en heeft vandaar het automatische en legitieme recht die waarheid tot beleid te maken. Dat is fundamenteel contradictoerisch met het idee dat een democratie met een ontmoetingsplaats van verschillende waarheden en perspectieven is. Terwijl het populisme natuurlijk ook een anti-elite is, die met andere elites concurreert over de macht in de staat. Maar de populistische scheppen het volk naar hun beeld en gelijkenis, en dan beroepen ze zich op dat volk, alsof dat net hetzelfde zegt als De Leider, alsof er geen hiaat is tussen beiden. Alsof dat volk niet een heleboel mensen zijn die ook alle mogelijke kanten oprennen met verschillende gedachten en belangen. Dat is de grootste taaltruc die de populistische uithalen.”

Bij de N-VA-kiezers, blijkt uit postelectoraal onderzoek, is 12 procent separatist. Dat wil zeggen dat in België 12 procent van 28 procent van 60 procent van de bevolking, een absolute minderheid kortom, het land wil splitsen. En toch praten we nergens anders meer over.

“De allerkleinste minderheid, ja. Het is een klassieke politieke polemiek. Het deel wil het geheel zijn, en voelt zich dus ook al geheel, en reageert hoogst verholgen wanneer blijkt dat het niet zo is. Dat lukt alleen wanneer je een enorme innerlijke zekerheid hebt over je missie, de politieke waarheid als je hoogstpersoonlijke bezit beschouwt. En zelfs al ben je klein, je wordt dan het grootst mogelijke. Dat patroon zie je vaak opduiken in de geschiedenis, waarbij degenen die zich de zuiversten van het volk noemen, of het beste deel van de natie, model willen staan voor heel die gemeenschap.”

Het surrealisme voorbij is dat hier in Nederland de kleinste minderheid ooit, gedoogd door Wilders, net het hardste door

‘Het is de rol van de elite om af en toe in te gaan tegen het populisme van het volk. Als ze zichzelf serieus neemt, moet ze dat opnieuw durven’